

13.9.2013

Ensi- ja turvakotien liiton huomioita luonnoksesta hallituksen esitykseksi Eduskunnalle laiksi rikoslain 20 luvun muuttamisesta

Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö. Sen jäsenyhdistykset tuottavat palveluja perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa kokeneille, väkivaltaa käyttäneille ja sille altistuneille lapsille, naisille ja miehille. Työn tavoitteena on väkivaltakierteen katkaiseminen, sen seurausten hoitaminen ja väkivallan ennaltaehkäiseminen. Jäsenyhdistysten 12 turvakotia tarjoavat suojaa ja apua perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvissä kriisivaiheissa. Yhdistysten tarjoamissa avopalveluissa on mahdollisuus pitkäjänteiseen selviytymistä tukevaan työskentelyyn ja matalan kynnyksen varhaiseen apuun.

Vuonna 2012 Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten ylläpitämässä 14 turvakodissa oli asiakkaina 144 eri kunnasta yhteensä 2291 asiakasta, joista 1038 olivat naisia, 49 miehiä ja 1204 lapsia. Tyypillisin aikuisasiakas oli 20–35 -vuotias pienten lasten äiti.

Kuluvana vuonna asiakkaita on 12 turvakodissa ollut yhteensä 706, joista 673 on naista, 33 miestä ja 813 lapsia. Tulossyysiksi seksuaalisen väkivallan ilmoittaa 10 prosenttia asiakkaista. On oletettavaa, että osa seksuaalisesta väkivallasta jää sen haavoittavuuden vuoksi kertomatta myös turvakodeissa. Todellinen prosentuaalinen osuus lienee siis suurempi.

Ensi- ja turvakotien liitto pitää tärkeänä ja keskeisenä ihmisoikeuskysymyksenä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja henkilökohtaisen koskemattomuuden turvaamista mahdollisimman hyvin. Suomi on v. 2011 allekirjoittanut naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen. Ulkoasiain ministeriön sopimuksen ratifiointiryhmän mietintö valmistui maaliskuussa 2013. Ratifiointiryhmä on mietinnössään todennut, että Suomen lainsäädännön voidaan jo nykyisin katsoa täyttävän 36 artiklan veloitteet (seksuaalisen väkivallan kriminalisointi), mutta raiskauksia koskevan lainsäädäntömuutosten valmistelun yhteydessä otetaan huomioon yleissopimuksen asettamat vaatimukset.

Ensi- ja turvakotienliiton mielestä luonnoksessa hallituksen esitykseksi on paljon positiivista:

- Liiton mielestä on hyvä ja kannatettavaa, että nykyisin sukupuoliyhteyden pakottamisena rangaistavat teot siirretään rikoslain 20 luvun 1 §:ään, jolloin teot tulevat rikosnimikkeiltään raiskauksiksi.
- Liitto pitää hyvänä syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista koskevan rikoslain 20 luvun 11 ja 12 §:n kumoamista. Tekojen tuleminen virallisen syytteen alaiseksi on Suomea sitovan Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaisen yleissopimuksen mukainen ehdotus ja vahvistaa uhrin oikeusturvaa.
- Liitto pitää hyvänä sitä, että seksuaalinen häirintä kriminalisoidaan.

Ensi- ja turvakotien liitto esittää jatkossa uudelleen pohdittavaksi seksuaalirikoksen tunnusmerkistön muuttamista suostumuksen puutteeseen perustuvaksi, ei väkivaltaan perustuvaksi.

Lähisuhteessa tapahtunut ja pitkään jatkunut väkivalta

Ensi- ja turvakotien liitto kiinnittää huomiota, ettei luonnoksessa hallituksen esitykseksi kiinnitetä erityistä huomiota seksuaalirikokseen läheisessä ihmissuhteessa tai sen seurauksiin. Ensi- ja turvakotien liitto esittää mm. raiskausten törkeysasteikkoa arvioitaessa huomioitavan seuraavat seikat:

- Parisuhdeväkivallan erityispiirre ja tunnusmerkki on väkivallan muotojen yhteen kietoutuminen ja väkivallan toistuvuus. Vakava fyysinen väkivalta, väkivallalla uhkailu ja seksuaalinen väkivalta kulkevat käsi kädessä. Väkivalta on vallan ja kontrollin väline, fyysisen väkivallan esiintyminen voi vaihdella. Fyysinen pahoinpitely saattaa päättyä raiskaukseen. Väkivallantekijä voi pahoinpitelyn päätteeksi pakottaa seksiin ja yhdyntään tai vaatia sitä sovinnon merkiksi.
- Pitkään väkivaltaisessa suhteessa eläneet naiset kokevat myös muita useammin seksuaalista väkivaltaa.
- Uhan ilmapiiri on tietoisuus siitä, että väkivalta voi alkaa milloin tahansa. Uhri yrittää käyttäytymisellään miellyttää väkivallan tekijää ja muokata käyttäytymistään väkivaltaa ehkäiseväksi. Usein pelkkä pelko ja väkivallan uhka saavat naisen sopeutumaan ja käyttäytymään miehen toiveiden mukaisesti.
- Lähisuhteessa tapahtunut väkivalta on erityisen vahingollista ja traumatisoivaa. Tiedetään, että lähisuuhdeväkivalta toistuvana ja pahenevana ilmiönä aiheuttaa nk. II-tyypin traumatisoitumista, joka vaikeuttaa uhrin selviämisprosessia.
- Seksuaalisen väkivallan törkeyden arvioimisessa tulee huomioida väkivallan kesto ja teot kokonaisuudessaan parisuhteessa sekä tekojen vaikutus uhrin mahdolliseen traumatisoitumiseen.
- Tekijän ja uhrin läheinen suhde ei saa olla seikka, joka missään mielessä lieventää esimerkiksi syyttämisen tai rangaistuksen asteikkoa.

Uhrin puolustuskyvyttömyys

Ensi- ja turvakotien liitto pitää tärkeänä, että uhrin puolustuskyvyttömyyttä arvioitaessa huomioidaan pitkään jatkuneen väkivallan tai sen uhan vaikutukset uhriin ja hänen kykynsä puolustaa itseään. Puolustuskyvyttömyyden arvioimiseen poliisi- ja oikeusviranomaiset tarvitsevat tietoa ja taitoa tunnistaa seksuaalisen väkivallan ja usein pitkäkestoisen lähisuhdeväkivallan uhrien käyttäytymiseen liittyvät seikat. Tämä edellyttää koulutuksen järjestämistä ja tarjoamista viranomaisille edelleen.

Parisuhdeväkivallan (sisältäen seksuaalisen väkivallan) seurauksena on uhrille pelon ja mahdollisen traumatisoitumisen lisäksi mm. häpeää ja syyllisyyttä, jotka voivat näkyä ulospäin ristiriitaisena käyttäytymisenä. Lisäksi on hyvä tietää ja huomioida, että ihmisen puolustusmekanismit aktivoituvat automaattisesti eikä raiskauksen uhri pysty välttämättä itse säätelemään toimintaansa. Jähmettyminen tai toimintakyvyttömyys on yksi mahdollinen puolustusreaktio seksuaaliseen väkivaltaan. Tällöin henkilö joutuu hänelle ylivoimaiseen tilanteeseen, jossa ei kykene välttämään seksuaalirikosta toimimalla (esim. vastahyökkäyksellä tai pakenemisellä). Joissakin tilanteissa aktiiviset puolustustavat voivat myös lisätä vaaraa, jolloin passiiviset, psyykkiset tavat selviytyä tilanteissa ovat tarkoituksenmukaisempia.

Muuta

Ensi- ja turvakotien liitto pitää tärkeänä, että seksuaalirikosten tunnistamisen ja rikosprosessin kehittämisen lisäksi kiinnitetään jatkossakin huomiota uhriystävälliseen ja uhrilähtöiseen rikosprosessiin. Ensi- ja turvakotien liitolla on kokemuksia Senja- eli *Sensitiivisyyskoulutus juridiikan ammattilaisille* -projektista (2009–2011), jonka päämääränä oli, että kaikki uhriin oikeusprosessissa yhteydessä olevat saavat oikeaa tietoa uhriksi joutumisen vaikutuksista ja uhrin asianmukaisesta kohtaamisesta. Hanke oli Tukinainen ry:n koordinoima ja Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama. Ensi- ja turvakotien liitto ry on jatkossakin kiinnostunut olemaan mukana ko. kehittämishankkeissa.

Helsingissä 13.9.2013

Ritva Karinsalo
toimitusjohtaja
Ensi- ja turvakotien liitto ry

Leena Marila-Penttinen
suunnittelija
Ensi- ja turvakotien liitto ry